

14. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadeler üzerine yapılan çalışmalara yönelik bir değerlendirme

Arzu KAYA EMÜL¹

Ülker ŞEN²

APA: Kaya Emül, A. & Şen, Ü. (2023). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadeler üzerine yapılan çalışmalara yönelik bir değerlendirme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (34), 208-221. DOI: 10.29000/rumelide.1317073.

Öz

Bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleriyle ilgili değerlendirme yapmak amaçlanmıştır. Çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili Ulusal Tez Merkezi'nde 2000 ve 2023 yılları arasında yayınlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerine yer verilmiştir. Araştırma 18.03.2022 ve 29. 01. 2023 tarihleri arasında ulaşılan tezlerle sınırlıdır. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin değerlendirilmesi hedeflendiğinden çalışmanın modeli betimseldir. Doküman taraması yapılarak "betimsel analiz" metodu kullanılmıştır. Yapılan araştırma sonucunda konuyla ilgili toplam 24 yayınlanmış teze ulaşılmıştır. Bunların 3'ü doktora, 21'i yüksek lisans çalışmasına aittir. En çok çalışmanın 2019 ve 2021 yıllarında yapıldığı görülmüştür. Tezlerde "yabancı dil olarak Türkçe öğretimi" (f:11), "deyimler" (f:9), "kalıp söz" (f:7) anahtar kelimelerinin sıklık açısından daha öne çıktığı görülmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin %75 oranında nitel, %12,5'er oranında ise nicel ve karma yapıldığı görülmektedir. Tezlerin veri kaynaklarına göre dağılımı incelendiğinde ilk sırada %64'lük oranla doküman olduğu görülmektedir. Bunu %28'le öğrenci izlemektedir. %4'lük oranla sosyal medya ve ses kayıtları da diğer veri kaynaklarını oluşturmaktadır. Tezlerde en sık veri toplama aracı olarak doküman (f:18) sonrasında ise deyim başarı testi kullanılmıştır. Tezlerde doküman analizi yöntemi daha sık kullanıldığı için araç olarak da dokümana daha sık yer verilmiştir. Tüm bu veriler tablo ve grafiklerle sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi, Kalıp ifadeler, Kalıp ifadelerle ilgili akademik çalışmalar

An evaluation of studies on phrases in teaching Turkish as a foreign language

Abstract

The aim of this study is to evaluate the master's and doctoral theses on set phrases in teaching Turkish as a foreign language. In the study, master's and doctoral theses published between 2000 and 2023 in the National Thesis Center on stereotypes in teaching Turkish as a foreign language are included. The research is limited to the theses reached between 18.03.2022 and 29.01.2023. The model of the study is descriptive, as it is aimed to evaluate the theses made about set phrase in teaching Turkish as a foreign language. The "descriptive analysis" method was used by scanning the document. As a result of the research, total of 24 published theses on the subject were reached. 3 of them belong to doctoral studies and 21 of them belong to graduate studies. It was observed that the most studies were

- 1 Doktora Öğrencisi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Türkçe Eğitimi ABD, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bilim Dalı (Ankara, Türkiye), arzukaya06ankara@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-2550-397X [Araştırma makalesi, Makale kayıt tarihi: 19.05.2023-kabul tarihi: 20.06.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1317073]
- 2 Prof. Dr., Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi ABD, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Bilim Dalı, (Ankara, Türkiye), ulkersen@gazi.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-1855-6336

<p>Adres RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi e-posta: editor@rumelide.com tel: +90 505 7958124</p>	<p>Address RumeliDE Journal of Language and Literature Studies e-mail: editor@rumelide.com, phone: +90 505 7958124</p>
--	---

carried out in 2019 and 2021. It is seen that the keywords "teaching Turkish as a foreign language" (f:11), "idioms" (f:9), "pattern words" (f:7) are more prominent in terms of frequency in theses. It is seen that 75% of the theses about set phrases in teaching Turkish as a foreign language are qualitative and 12.5% each is quantitative and mixed. When the distribution of the theses according to the data sources is examined, it is seen that the document is in the first place with a rate of 64%. This is followed by students with 28%. Other data sources are social media and voice recordings with a rate of 4%. After the document (f:18) as the most frequent data collection tool in the theses, the idiom achievement test was used. Since the document analysis method is used more frequently in theses, the document has been included more frequently as a tool. All these data are presented in tables and graphs.

Keywords: Teaching Turkish as a foreign language, Phrases, Academic studies on phrases

Giriş

Bir dili öğrenirken kişinin kendini ifade edebilmesi için hedef dildeki sözcük bilgisine sahip olması büyük önem taşır. Ne kadar kelime bilirse kişinin kendine güveni ve iletişime geçme isteği o oranda artmaktadır. Sözcük dağarcığının genişliği, kişiye konuşma akıcılığı ve kolaylığı sağladığı gibi bireyin diğer dil becerilerini de geliştirir (Büyükkız, Hasırcı, 2013). Yabancılar dil öğretiminin temel alanlarından birisi hedef dilin genel söz varlığının öğrenenlere aktararak onların dili kullanmalarını sağlamaktır. Türkçenin yabancılar öğretilmesi de bunu benimser. Dil öğrenenlere amaç dili kullanma kolaylığı sağlamak için öncelikle temel söz varlığı ve kalıp ifadelerin öğretilmesi yoluna gidilmelidir (Gökdayı, 2016). Türkçe kelime dünyası olarak hem sayıca hem de anlamca oldukça zengin bir dildir. Sözcüklerin bir araya gelerek yepyeni anlamlar kazanması bu zenginliğin bir sonucudur. Türkçenin yapısal özellikleriyle yeni kavram üretme başarısı sözcüklere yeni anlam kazandırma kolaylığı da sağlar. Sözcükleri anlamlarıyla öğretme hem dil öğretimi hem de anlama ve anlatma becerilerini geliştirmek açısından önemlidir (Uğur, Azizoğlu, 2016, s. 154).

Literatürde kalıp ifade tanımı şu şekillerde karşımıza çıkmaktadır: Kalıp ifadeler en az iki sözcükten oluşan sözcüklerin temel anlamlarını kaybetmeden yeni bir kavramı, olayı, fiili karşılayan sözcük gruplarıdır (Çotuksöken, 1994, s. 8). Kalıplaşma yalnızca yapısal olarak gerçekleşmemektedir, bunun yanı sıra anlamsal ve işlevsel olarak da belli değişimler olabilmektedir. Kalıplaşma yapısal, anlamsal ve işlevsel olarak kelimelerde bazı değişimlere sebep olur. Atasözleri, deyimler, birleşikler, argo sözler, terimler ve kalıp sözler kalıplaşmış dil birimlerindedir (Demir, 2016). Kalıp ifadeler dendiğinde atasözleri, deyimler, birleşikler, ikilemeler, argo sözler, terimler ve kalıp sözler akla gelir (Boylu, İltar, 2019). Bu kalıplaşmış dil birimleri toplumsal işlevlerimizi yerine getirmemize yardımcı olurlar (Yaylı, Bayyurt, 2014). Günlük hayatın her evresinde farklı şekillerde karşımıza çıkarak iletişim kurmayı kolaylaştırırlar. Bir durum karşısında duygu ve düşünceleri uzun uzun ifade etmek yerine kısa ve öz bir şekilde belirtmeyi sağlar. Diğer bir deyişle iletişimde kısa yollar oluşturur (Wray ve Perkins, 2000).

Burada dikkat edilmesi gerekli nokta kalıp ifade kavramıyla kalıp sözlerin karıştırılmamasıdır. Kalıp sözler de birer kalıp ifadedir. Kalıp ifade başlığı deyim, atasözü, ikileme, argo gibi kalıp sözleri de içine alır. Kalıp sözler kalıplaşmış dil birimlerinin bir alt birimi olarak karşımıza çıkar. "Elinize sağlık" veya "Başınız sağ olsun" gibi kalıp sözler hem bize kolaylık sağlar hem de her seferinde yeni söz bulma gerekliliğinden kurtarır (Yaylı, Bayyurt, 2014). Aksan, kalıp sözler için "ilişki sözleri" kavramını kullanır. "Allah başı sağ olsun, anah babah büyüün, ziyade olsun, elinize sağlık, kesenize bereket, kolay gelsin, sıhhatler olsun, su gibi aziz ol, su verenlerin çok olsun." gibi ifadeleri örnek verir (Aksan, 2002). Bu çalışmada kalıp sözleri de içine alan kalıp ifade kavramıyla ilgili yapılan çalışmalar incelenmiştir.

Yapılan araştırmalar doğrultusunda yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılan tezlere yönelik değerlendirmeyi konu alan bir makaleye rastlanmamıştır. Sadece atasözü ve deyimlerin öğretimine yönelik çalışmaları inceleyen Çelik, Elbistanlı ve Boylu (2022)'nin makalesi bulunmaktadır. "Türkçenin Yabancı Dil Olarak Öğretiminde Atasözleri ve Deyimlerin Öğretimine Yönelik Yapılan Çalışmaların İncelenmesi" adlı makalede deyim ve atasözlerini öğretme teknikleri bakımından incelemekle sınırlı tutulmuştur. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleriyle ilgili yapılan bu çalışmada ise veriler tezlerin türüne, yıllarına, yapıldığı üniversitelere, anahtar kelimelerine, yöntemine, veri kaynağına, veri toplama araçlarına göre tasnif edilmiş ve kalıp ifadelerin geneli konu alınmıştır. Tüm bu yönlerden yapılan çalışma Çelik, Elbistanlı ve Boylu (2022)'nin çalışmasından farklılaşmaktadır. Hem kalıp ifadelerin genelini konu edinmesi hem de tezlerin tüm yönleriyle ele alınması bakımından bu çalışma Türkçe eğitimi alanına katkı sağlayacaktır.

1. Amaç ve alt amaçlar

Bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleriyle ilgili değerlendirme yapmak amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorular cevaplanmıştır:

1. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin türlerine göre dağılımı nasıldır?
2. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin yıllara göre dağılımı nasıldır?
3. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin yapıldığı üniversitelere göre dağılımı nasıldır?
4. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin anahtar kelimelerinin dağılımı nasıldır?
5. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin kullandıkları yönleme göre dağılımı nasıldır?
6. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin veri kaynaklarına/ çalışma grubuna göre durumu nasıldır?
7. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin veri toplama araçlarına göre durumu nasıldır?

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın modeli

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin değerlendirilmesi hedeflendiğinden çalışmanın modeli betimseldir. Betimsel araştırmalar, verilen bir durumu olabildiğince tam ve dikkatli bir şekilde tanımlar. (Büyüköztürk, Kılıç Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013, s. 22).

2.2. Veri kaynağı

Bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili Ulusal Tez Merkezi'nde 2000 ve 2023 yılları arasında yayınlanmış yüksek lisans ve doktora tezlerine yer verilmiştir. Araştırma 18.03.2022 ve 29. 01. 2023 tarihleri arasında ulaşılan tezlerle sınırlıdır. Gelişmiş tarama bölümünde "kalıp ifade" ve "yabancı dil olarak Türkçe öğretilimi" anahtar kelimelerinden çıkan ve dil olarak Türkçe yayınlanan çalışmalar araştırmaya konu edilmiştir.

2.3. Verilerin toplanması

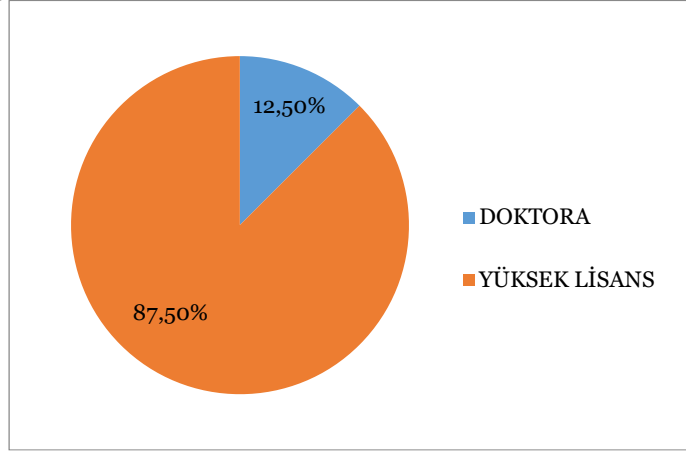
Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifade ile ilgili veriler, Ulusal Tez Merkezinde 2000 ve 2023 arasında yayınlanan yüksek lisans ve doktora tezleri incelenerek doküman incelemesi yöntemiyle toplanmıştır. Doküman incelemesi, araştırılmak istenen olgu veya olgular hakkında bilgi veren yazılı materyallerin analizini içine alır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 187).

2.4. Verilerin analizi

Doküman taraması yapılarak“betimsel analiz” metodu kullanılmıştır. Doküman taramasıyla elde edilen bulguların yorumlanmış bir biçimde okuyucuya sunulması amaçlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

3. Bulgular

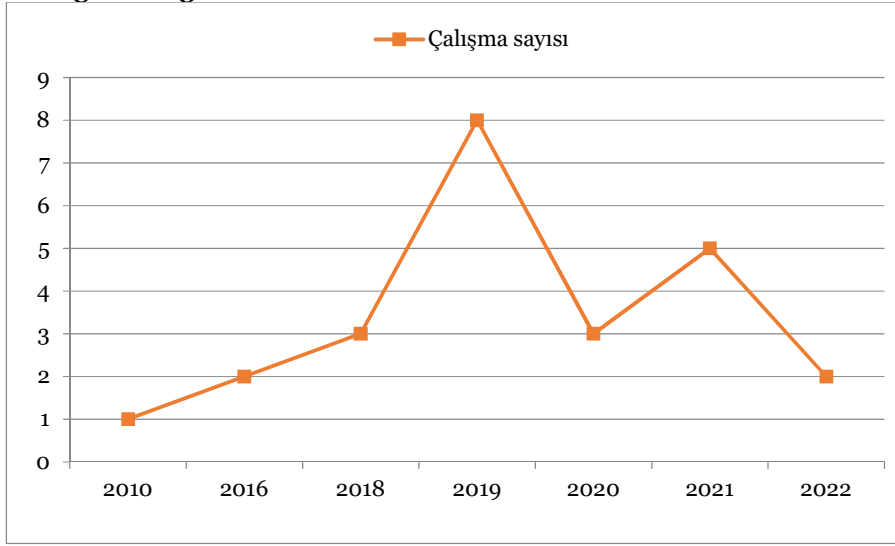
3. 1. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin türlerine göre bulgular

Grafik 1. Lisansüstü Çalışmaların Türlerine Göre Dağılımı

Ulusal Tez Merkezinden 2000-2023 yılları arasında konuyla ilgili toplam 24 yayınlanmış teze ulaşılmıştır. Bunların 3'ü doktora, 21'i yüksek lisans çalışmasına aittir. Grafik 1'e bakıldığında konu ile ilgili yüksek lisans tezlerinin %87,50 oranında doktora tezlerinin ise %12,50 oranında yapıldığı görülmektedir.

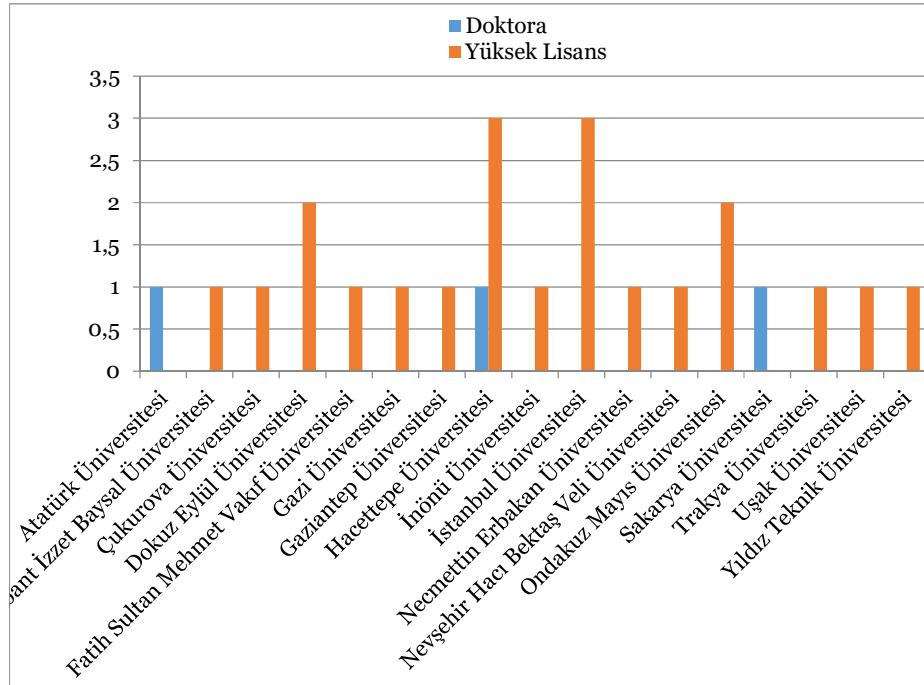
3. 2. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin yıllarına göre bulgular

Grafik 2. Lisansüstü Çalışmaların Yıllara Göre Dağılımı

Konu ile ilgili çalışmaların 2010 yılından itibaren yapıldığı görülmektedir. En çok çalışma ise 2019 ve 2021 yıllarında yapılmıştır.

3. 3. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin yapıldığı üniversitelere yönelik bulgular

Grafik 3. Lisansüstü Çalışmaların Üniversitelere Göre Dağılımı

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifade ile ilgili çalışmalara bakıldığında Sakarya Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesinin birer doktora çalışması mevcuttur. Yine Hacettepe Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi üçer yüksek lisans tezi yapmıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesine ait konuyla ilgili iki yüksek lisans tezine rastlanmıştır. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Trakya Üniversitesi, Uşak Üniversitesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi ve Çukurova Üniversitesinin de birer lisansüstü tezi bulunmaktadır.

3. 4. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin anahtar kelimeleriyle ilgili bulgular

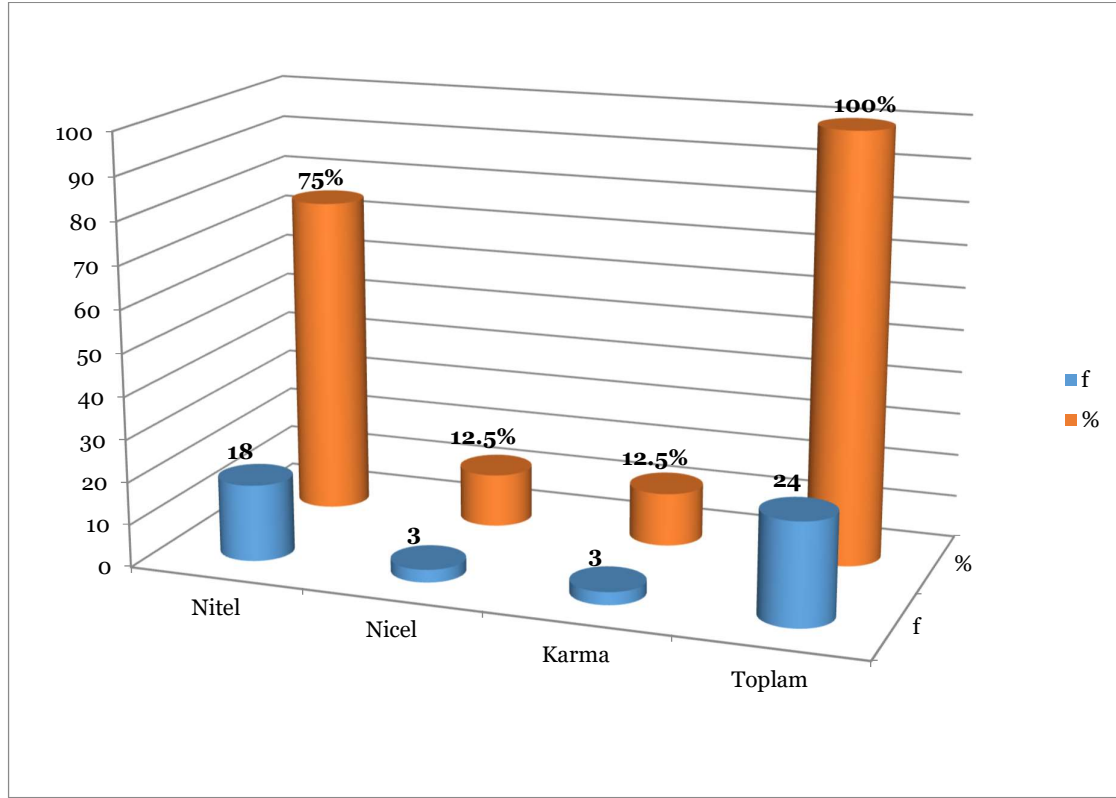
Tablo 1. Lisansüstü Çalışmaların Üniversitelere Göre Dağılımı

Anahtar kelimeler	<i>f</i>	%
Atasözleri	5	5
Avrupa dil gelişim dosyası	1	1
Bulgarca	1	1
Derlem	1	1
Derlem dilbilim	1	1
Ders kitapları	3	3
Deyim öğretimi/öğrenimi	2	2
Deyim ve atasözleri	2	2
Deyimler	9	9
Dil	4	4
Dil öğretimi	2	2
Duygu	1	1
Edim bilim	1	1
Eylem odaklı yaklaşım	1	1
Gif	1	1
Hareketli resimler	1	1
Hikâye	1	1
İkilemede anlam	1	1
İkilemede işlev	1	1
İkilemeler	1	1
İletişim	1	1
İstek	1	1
Kalıp ifadeler	1	1
Kalıp söz	7	7
Kalıp yargı	1	1
Kalıplaşmış dil birimleri	1	1
Kültür	6	6
Kültür aktarımı	3	3
Kültürler arası	1	1

Materyal	1	1
Öğretim stratejileri	1	1
Rica	1	1
Sıklık	2	2
Sosyal medya	1	1
Söz edimi	2	2
Söz eylemler	1	1
Söz varlığı	1	1
Söz varlığı ve öğretimi	1	1
Sözlü uygulama	1	1
Türkçe	1	1
Türkçe öğretimi	1	1
Türkçe öğretimi ders kitabı	1	1
Türkçe ve Almanca ders kitapları	1	1
Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi	1	1
Yabancı dil eğitimi	1	1
Yabancı dil	1	1
Yabancı dil olarak Türkçe	2	2
Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi	11	11
Yabancı dil öğretimi	2	2
Yabancılara Türkçe öğretimi	2	2
Yaratıcı drama	1	1
Yazılı uygulama	1	1
Toplam	100	100

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifade ile ilgili çalışmalara bakıldığında yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri incelendiğinde “yabancı dil olarak Türkçe öğretimi” (f:11), “deyimler” (f:9), “kalıp söz” (f:7) anahtar kelimelerinin sıklık açısından daha öne çıktığı görülmektedir. Çalışmanın konusunu oluşturan “kalıp ifade” anahtar kelimesinin sadece bir kere geçmesi dikkat çekmektedir. Bu sonuçtan çalışmaların genel değil de atasözü, deyim, kalıp söz gibi sadece birini içeren yapıda olduğu anlaşılmaktadır.

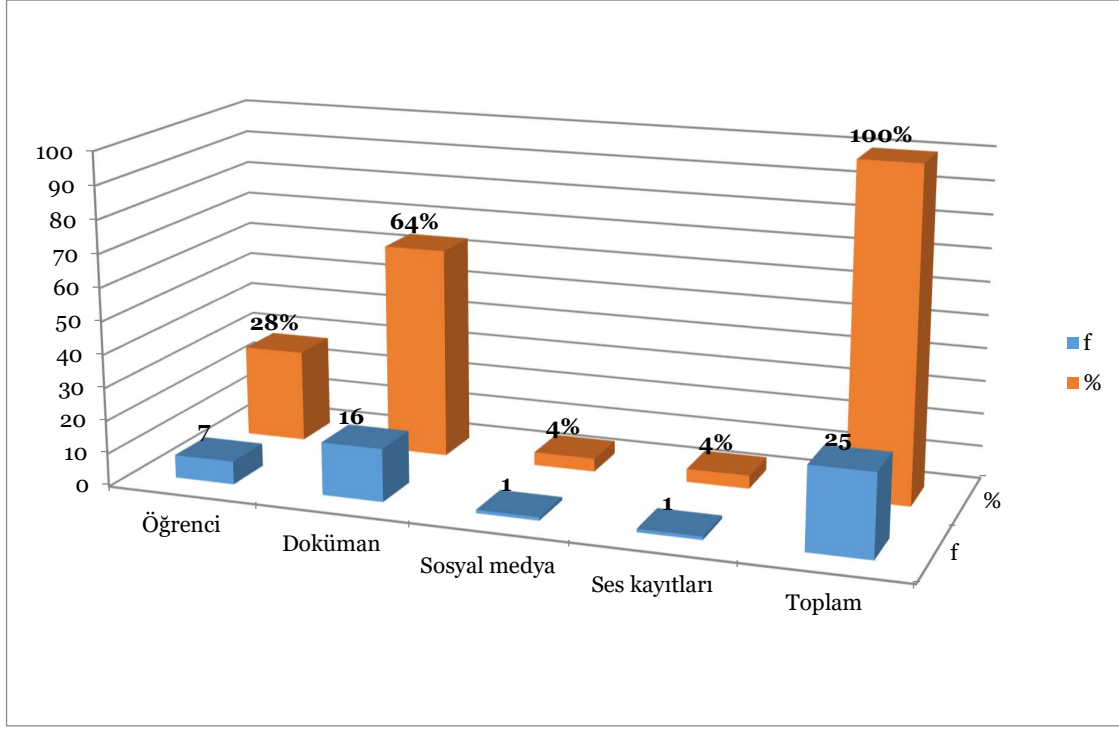
3. 5. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin kullandıkları yöntemlere göre bulgular

Grafik 4. Lisansüstü Çalışmaların Yöntemlerine Göre Dağılımı

Grafik 4 incelendiğinde yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin %75 oranında nitel, %12,5'er oranında ise nicel ve karma yapıldığı görülmektedir.

3. 6. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin veri kaynaklarına göre bulgular

Grafik 5. Lisansüstü Çalışmaların Veri Kaynağına Göre Dağılımı

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin veri kaynaklarına göre dağılımı incelendiğinde ilk sırada %64'lük oranla doküman olduğu görülmektedir. Bunu %28'le öğrenci izlemektedir. %4'lük oranla sosyal medya ve ses kayıtları da diğer veri kaynaklarını oluşturmaktadır.

Doküman İsimleri	f	%
Aussichten- A1/A2	1	0.78125
DaFist Spitze-A1.1/A1.2	1	0.78125
DeutschMacht SpaB-A1.2	1	0.78125
DeutschMacht SpaB-A2-1/A2.2	1	0.78125
DeutschSchülerbuch -A1.1	1	0.78125
EinstiegTürkischFürKuzentschlossene	1	0.78125
Gazi TÖMER yabancılar için Türkçe ders kitabı A1	3	2.34375
Gazi TÖMER yabancılar için Türkçe ders kitabı A2	3	2.34375
Gazi TÖMER yabancılar için Türkçe ders kitabı B1	4	3.125
Gazi TÖMER yabancılar için Türkçe ders kitabı B2	1	0.78125
Gazi TÖMER yabancılar için Türkçe ders kitabı C1	1	0.78125
Gökkuşluğu Türkçe ders kitabı A1	1	0.78125
Gökkuşluğu Türkçe ders kitabı A2	1	0.78125
İstanbul yabancılar için Türkçe çalışma kitabı A1	2	1.5625
İstanbul yabancılar için Türkçe çalışma kitabı A2	2	1.5625

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadeler üzerine yapılan çalışmalara yönelik bir değerlendirme / Kaya Emül, A. & Şen, Ü.

İstanbul yabancılar için Türkçe çalışma kitabı B1	3	2.34375
İstanbul yabancılar için Türkçe çalışma kitabı B2	3	2.34375
İstanbul yabancılar için Türkçe çalışma kitabı C1/+	2	1.5625
İstanbul yabancılar için Türkçe ders kitabı A1	8	6.25
İstanbul yabancılar için Türkçe ders kitabı A2	11	8.59375
İstanbul yabancılar için Türkçe ders kitabı B1	8	6.25
İstanbul yabancılar için Türkçe ders kitabı B2	5	3.90625
İstanbul yabancılar için Türkçe ders kitabı C1/+	4	3.125
İzmir yabancılar için Türkçe ders kitabı A1	3	2.34375
İzmir yabancılar için Türkçe ders kitabı A2	3	2.34375
Kolay Gelsin! Der TürkischfürAnfänger	1	0.78125
MeinSchlüsselzu Deutsch-B1.1	1	0.78125
Menschen - A1.2/A2	1	0.78125
Michaelaund Michael lernenTurkischEinTurkischbuchfürDeutsche	1	0.78125
Ne güzel! Der Türkischkurs	1	0.78125
Pratik Türkçe ders kitabı A1	1	0.78125
Pratik Türkçe ders kitabı A2	1	0.78125
Schritte International- A2&B1	1	0.78125
ThemenAktuel 2-A2	1	0.78125
Türkçe öğreniyoruz 1-Türkisch aktiv	1	0.78125
Türkçe öğreniyoruz 2-Tükisch aktiv	1	0.78125
Türkçe öğreniyoruz 3-Türkisch aktiv	1	0.78125
Türkçe öğreniyoruz 4-Türkisch aktiv	1	0.78125
TürkischFürDeutsche	1	0.78125
TürkischFürSie	1	0.78125
Yedi iklim Türkçe A1 çalışma kitabı	2	1.5625
Yedi iklim Türkçe B1 çalışma kitabı	2	1.5625
Yedi iklim Türkçe C1 çalışma kitabı	1	0.78125
Yedi iklim Türkçe C2 çalışma kitabı	1	0.78125
Yedi iklim Türkçe ders kitabı A1	5	3.90625
Yedi iklim Türkçe ders kitabı B1	7	5.46875
Yedi iklim Türkçe ders kitabı C1	5	3.90625
Yedi iklim Türkçe ders kitabı C2	5	3.90625
Yeni hitit yabancılar için türkçe ders kitabı A1/A2	4	3.125
Yeni hitit yabancılar için türkçe ders kitabı B1	5	3.90625
Yeni hitit yabancılar için türkçe ders kitabı B2/C1	2	1.5625
Toplam	128	100

Tablo 2. Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kalıp İfadelerle İlgili Yapılmış Tezlerin Doküman İsimlerine Göre Dağılımı

Tablo 2 incelendiğinde konu ile ilgili yapılmış tezlerin kullandığı doküman oranı bakımından ilk sırada 11 frekans değeriyle İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A2 olduğu görülmektedir. Bunu 8

frekansıyla İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı A1 ve B1 kitabı izlemektedir. Tablodaki dokümanlara genel olarak bakıldığında tezlerin doküman tercihlerinin TÖMER'lerin hazırladığı ders kitaplarından olduğu anlaşılmaktadır.

3. 7. Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin veri toplama araçlarına yönelik bulgular

Veri Toplama Araçları	<i>f</i>	%
Doküman (Kitap)	18	66.66667
Yapılandırılmış görüşme formu	1	3.703704
Kalıp söz testi	1	3.703704
Öz değerlendirme formu	1	3.703704
Tek yönlü ANOVA	1	3.703704
Post hoc testi	1	3.703704
Söylem tamamlama testi	1	3.703704
Kalıp söz yazılı sınavı	1	3.703704
Deyim başarı testi	2	7.407407
Toplam	27	100

Tablo 3. Lisansüstü Çalışmaların Veri Toplama Araçlarına Göre Dağılımı

Tablo 3'e göre tezlerde en sık veri toplama aracı olarak doküman (*f*:18) sonrasında ise deyim başarı testi kullanılmıştır. Tezlerde doküman analizi yöntemi daha sık kullanıldığı için araç olarak da dokümana daha sık yer verilmiştir.

4. Sonuç ve tartışma

Bu çalışmada yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış lisansüstü tezler incelenmiştir. Veriler tezlerin türüne, yıllarına, yapıldığı üniversitelere, anahtar kelimelerine, yöntemine, veri kaynağına, veri toplama araçlarına göre tasnif edilerek tablo ve grafiklerle sunulmuştur.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifade ile ilgili çalışmalara bakıldığında yüksek lisans tezlerinin %87,50 oranında, doktora tezlerinin ise %12,50 oranında yapıldığı görülmektedir. 2000-2023 yılları arasında konuyla ilgili toplam 24 yayınlanmış teze ulaşılmıştır. Bunların 3'ü doktora, 21'i yüksek lisans çalışmasına aittir. Çelik, Elbistanlı ve Boylu'nun (2022) yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde atasözü ve deyimlerle ilgili yapılan çalışmaları inceledikleri makalede de 15 makaleye, 12 yüksek lisans tezine ve 1 doktora tezine ulaşılmıştır. Yüksek lisans tezlerinin doktora tezlerinden sayıca fazla olması bakımından bu çalışmayla uyumludur.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifade ile ilgili çalışmaların 2010 yılından itibaren yapıldığı görülmektedir. En çok çalışma ise 2019 ve 2021 yıllarında yapılmıştır. Çelik, Elbistanlı ve Boylu'nun (2022) çalışmasının kaynakça bölümündeki incelenen çalışmalara bakıldığında konuyla ilgili en çok 2020, 2019 ve 2017 yıllarında tez ve makaleler yapıldığı görülmektedir. Tez ve makalelerin yine 2010 yılından itibaren yapıldığı anlaşılmaktadır. Hem konuyla ilgili çalışmaların yapılmaya başlandığı yılın hem de en çok çalışmaların yapıldığı yılların ortaklığıyla bu çalışmayla benzerlik taşımaktadır.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifade ile ilgili en çok çalışmayı Hacettepe Üniversitesi ardından İstanbul ve Dokuz Eylül Üniversitesi yapmıştır. Ayrıntılı sonuçlar şu şekildedir: Sakarya

Üniversitesi, Hacettepe Üniversitesi ve Atatürk Üniversitesinin birer doktora çalışması mevcuttur. Yine Hacettepe Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi üçer yüksek lisans tezi yapmıştır. Dokuz Eylül Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesine ait konuyla ilgili iki yüksek lisans tezine rastlanmıştır. Necmettin Erbakan Üniversitesi, Trakya Üniversitesi, Uşak Üniversitesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İnönü Üniversitesi, Gaziantep Üniversitesi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Gazi Üniversitesi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi ve Çukurova Üniversitesinin de birer lisansüstü tezi bulunmaktadır. Çelik, Elbistanlı ve Boylu'nun (2022) çalışmasına bakıldığında konuyla ilgili bilimsel çalışmaların en çok Çanakkale On Sekiz Mart ve Dokuz Eylül Üniversitesi'ne ait olduğu görülmektedir. Bunu Hacettepe, Uşak ve Gazi Üniversitesi izlemektedir. Her iki çalışmada da aynı üniversitelerin lisansüstü çalışmalarının olduğu dikkat çekmektedir.

Anahtar kelimeler açısından bakıldığında 100 farklı kelimeye toplamda 100 sıklıkla yer verilmiştir. Konuyla ilgili yapılan yüksek lisans ve doktora tezleri incelendiğinde “yabancı dil olarak Türkçe öğretim” (f:11), “deyimler” (f:9), “kalıp söz” (f:7) anahtar kelimelerinin sıklık açısından daha öne çıktığı görülmektedir. Çelik, Elbistanlı ve Boylu'nun (2022) çalışması yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde atasözü ve deyimlerle ilgili lisansüstü incelemeleri ve makaleleri öğretim yöntemi bakımından incelemekle sınırlı tutulduğu için anahtar sözcükler yönünden bu makaleyle kıyaslama yapılamayacaktır.

Tezler yöntemleri açısından değerlendirildiğinde nitel yöntemin nicel ve karma yöneme kadar daha çok değerlendirildiği görülmektedir. Tezlerin %75 oranında nitel, %12,5'er oranında ise nicel ve karma yapıldığı görülmektedir. Çelik, Elbistanlı ve Boylu'nun (2022) incelemesi yöntem bakımından bir tasnif yapmadığı için bu çalışmayla bir karşılaştırmaya gidilmeyecektir.

Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde kalıp ifadelerle ilgili yapılmış tezlerin veri kaynaklarına göre dağılımı incelendiğinde ilk sırada %64'lük oranla doküman olduğu görülmektedir. Bunu %28'le öğrenci izlemektedir. %4'lük oranla sosyal medya ve ses kayıtları da diğer veri kaynaklarını oluşturmaktadır. Çelik, Elbistanlı ve Boylu (2022) ele aldığı çalışmaları yöntem olarak incelememiştir. Ancak inceledikleri atasözü ve deyim öğretiminde yararlanılabilecek 29 çalışma doküman analizi yöntemi kullanılarak incelemeye alınmıştır. Bu tür nitel çalışmalarda veri kaynağı olarak daha çok dokümanlardan yararlanıldığı dikkat çekmektedir. Tezlerdeki dokümanlara genel olarak bakıldığında daha çok TÖMER'lerin hazırladığı ders kitaplarından incelemelerin yapıldığı anlaşılmaktadır.

Tezlerde en sık veri toplama aracı olarak doküman (f:18) sonrasında ise deyim başarı testi kullanılmıştır. Doküman analizi yöntemi daha sık kullanıldığı için araç olarak da dokümana daha sık yer verilmiştir. Çelik, Elbistanlı ve Boylu (2022) ele aldığı çalışmaları veri toplama aracı bakımından incelememiştir. Bu yüzden burada karşılaştırma yapılmamıştır.

Yabancı dil olarak Türkçe eğitiminde kalıp ifadelerle ilgili yazılan makaleler çoğunlukla kalıp ifadelerin hangi yöntemle öğretildiği ve kitaplarda kalıp ifadeler nasıldır yer verildiğiyle ilgilidir. Bu çalışmanın amacı yapılan tezlerdeki verileri incelemek olduğu için diğer makalelerle kıyaslama yapılamamıştır. Sadece yöntem olarak benzerlik gösteren Çelik, Elbistanlı ve Boylu(2022)'nun makalesiyle kıyaslama yapılmış, benzerlik ve farklılıkları bu bölümde dile getirilmiştir.

Kaynakça

- Akgün, B. (2021). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Edimsel Yeti Gelişimi: Rica Söz Edimi Kullanımı. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akpınar, M. (2010). Deyim ve Atasözlerinin Yabancılar Türkçe Öğretiminde Kullanımı Üzerine Bir Araştırma. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Akkar, İ. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe eğitimi kitaplarında deyim ve atasözlerinin kullanımına ilişkin bir inceleme. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Malatya.
- Arslan, N. (2016). Yabancılar Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarındaki Kalıp Sözlerin Karşılaştırmalı İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Bayraktar, S. (2019). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Bir Kültür Aktarım Aracı Olarak Kalıp Sözler. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara. Boylu, E. ve İltar, L. (2019). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Politika, Program, Yöntem Ve Öğretim. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyükikiz, K. ve Hasırcı, S. (2013). Yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde sözcük öğretimi üzerine bir değerlendirme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(21), 145-155.
- Cansız, U. (2021). Yabancı Dil Olarak Türkçe ve Almanca Öğretimi Ders Kitaplarında Kalıp Yargılar. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Çelik, D. C., Elbistanlı, N. ve Boylu, E. (2022). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde atasözleri ve deyimlerin öğretimine yönelik yapılan çalışmaların incelenmesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (28), 54-71. Çotuksöken, Y. (1994). *Deyimlerimiz*. İstanbul: Özgül Yayınları. Demir, M. (2016). Yabancı dil olarak Türkçede kalıp sözlerin öğretimi. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Demirtaş, İ. (2021). Yabancılar Türkçe öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki atasözü ve deyimlerin kültür aktarına katkısı. Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nevşehir.
- Erdoğan, G. (2019). Yabancılar Türkçe öğretimine yönelik ders kitaplarının atasözleri ve deyimler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Eğitim bilimleri Enstitüsü, Gaziantep.
- Gökdayı, H. (2016). Yabancılar Türkçe öğretiminde sözcük öğretimi ve kalıp sözler. *TurkishStudies International Periodical for the Languages, Literature and History of TurkishorTurkic*, 11(19), 379-394.
- Gönen Kayacan, S. (2018). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Kalıp Sözlerin Kazandırılmasında Yaratıcı Dramanın Etkisi. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Gündoğdu, İ. (2019). Kültürler arası iletişim yaklaşımı açısından Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarındaki deyimler. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Gürel, A. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde deyimlerin metinleştirilerek öğretimi: c1 seviyesi. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Uşak.
- Kılınc, A. K. (2019). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde /Öğreniminde İstek (Rica) Söz Edimi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara
- Koç, E. K. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe öğrencilerinin kalıp söz kullanımlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Koparıcı, I. F. (2019). Yabancı dil olarak Türkçe b1 seviyesinde deyim öğretimi / öğrenimi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.
- Özyar, B. (2021). Yabancı dil olarak Türkçe öğretiminde deyimler. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Seyhan, L. (2018). Yabancılar Türkçe öğretimi için Avrupa ortak öneriler çerçevesindeki bağlamlardan hareketle Türkçenin temel söz varlığının belirlenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Şener, B., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. Ve Demirel, F. (2013). Bilimsel araştırma yöntemleri, Ankara: Pegem Yayınları.
- Tarı, B. (2019). Bulgarca ve Türkçe atasözleri, deyim ve kalıp ifadelerin kültürel benzerlik ve farklılıklarının karşılaştırılıp incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.

- Tekin, E. (2019). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Kitaplarında Atasözü ve Deyimlerin Öğretim Stratejileri Üzerine Bir Durum Tespiti. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uğur, F. ve Azizoğlu, N. İ (2016). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan ders kitaplarının sözcük öğretimi açısından değerlendirilmesi. Ana Dili Eğitimi Dergisi , 4 (1) , 151-166.
- Van Manen, J. (1979). Reclaiming qualitative methods for organizational research: a preface. Administrative Science Charterly, 24(4), 520-526.
- Yabancı, L. N. (2020). Yabancı dil olarak Türkçe öğretimi kitaplarında ikilemelerin yapı, işlev ve anlam açısından değerlendirilmesi. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, Ankara.
- Yahşi, Ö. (2020). Yabancılar Türkçe Öğretiminde Temel Düzey Söz Varlığını Belirleme: Yabancılar İçin Hazırlanan Türkçe Ders Kitapları ile Türkçeyi Yabancı Dil Olarak Öğrenenlerin Yazılı ve Sözlü Anlatım Uygulamalarına Dayalı Söz Varlığı. Doktor Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Yaylı, D. ve Bayyurt Y. (2009). Yabancılar Türkçe öğretimi politika yöntem ve beceriler. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Yıldırım, T. (2022). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Ders Kitaplarında Kalıp İfadeler: Derlem Temelli Bir İnceleme. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldız Memiş, N. (2022). Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Hareketli Resimlerle (GIF) Deyim Öğretimi ve Uygulaması. Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Zorpuzan, S. (2018). Türkçenin yabancı dil olarak öğretiminde kullanılan kitaplardaki kalıp söz ve deyim varlığı. Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bolu.